

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA**

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 430

1. Obiekt **ZESPÓŁ**

1 KAMIENI

FABRYKA MASZYN MŁYŃSKICH

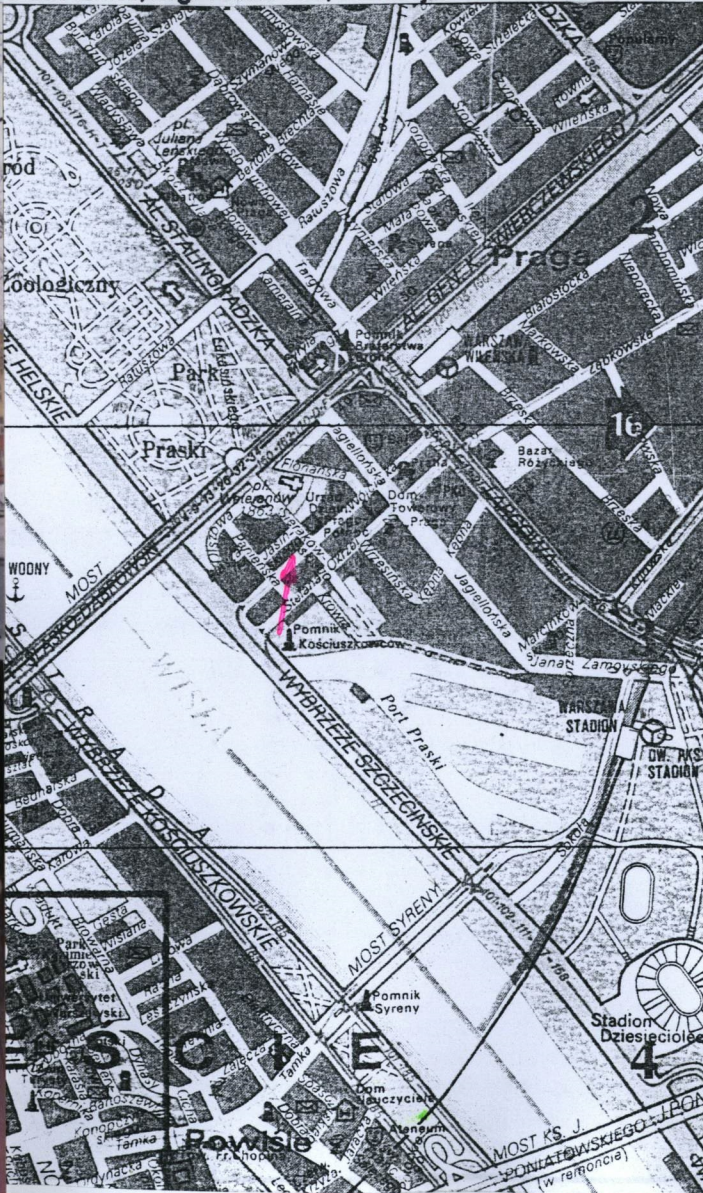
2. Czas powstania

1900

3. Miejscowość

WARSZAWA

11. Widok ogólny od ul. Kłopotowskiego, neg. 1000/609/1; brama wjazdowa, widok od dziedzińca, neg. 1000/611/6; orientacja.

4. Adres

Warszawa
ul. K. Kłopotowskiego 11

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo mazowieckie

gmina *Centrum*
Warszawa Praga Północ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Warszawa

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo warszawskie

powiat warszawski

8. Właściciel i jego adres

Firma 'DAMIS'
Warszawa, ul. Kłopotowskiego 11

9. Użytkownik i jego adres

Firma 'DAMIS'
Warszawa, ul. Kłopotowskiego 11

10. Rejestr zabytków

Nr data

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Fabryka Maszyn Młyńskich przy dawnej ul. Szerokiej, założona została w 1900 r. Właścicielami jej byli Gustaw Łęgiwski i Oskar Hartwig. Kapitał zakładowy wynosił 30.000 rb. (1910 r.) a przybliżony obrót roczny 250.000 rb.

Fabryka zatrudniała 80 pracowników. Pracowała tu lokomobila parowa o mocy 24 KP. W 1936 r. zatrudnionych było 75 robotników, 4 osoby personelu technicznego i 4 urzędników. Moc lokomobili wzrosła do 60 koni parowych. Silnik elektryczny miał moc 10 KM.

Fabryka specjalizowała się w produkcji maszyn i kamieni młyńskich. Surowiec był do nich sprowadzany z Francji. W 1951 r. fabrykę znacjonalizowano, przekształcając w Stołeczne Zakłady Budowy Maszyn i Konstrukcji Lekkich Przemysłu Terenowego. Produkowano tu różnego rodzaju pompy, wagi, windy budowlane, kasety pancerne.

W wyniku reorganizacji w 1973 r. powstał Kombinat Aparatury Badawczej i Dydaktycznej - "KABiD" - PRESS, od 1980 r. - Przedsiębiorstwo Produkcji Aparatury Badawczej - Press. W 1992 r. ogłoszono stan upadłości. Zakładem zarządzał syndyk. W 1996 r. zakład nabywa [REDAKCYJNA] i zakłada firmę "Damis".

Budynki fabryczne południowej części zakładu wzniesione zostały między 1900 a 1910 r. i prezentują typ wczesnomodernistycznej architektury przemysłowej.

Podczas działań wojennych uszkodzona została ostatnia kondygnacja głównego budynku produkcyjnego. W latach 1960-66, w części północnej rozebrano stajnię i wozownię, a na ich miejsca wzniesiono nowe budynki o utylitarnym charakterze, bezwartościowe architektonicznie.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: Dawna fabryka położona jest w warszawskiej dzielnicy Praga Północ, na działce miejskiej między ul. Kłopotowskiego a ul. Jasińskiego od zachodu przylegającej do zwartej zabudowy. Na zabytkowy zespół składają się zwarte z sobą produkcyjne budynki ustawione w podkowie tworzącą dziedziniec i wolnostojący pośrodku budynek produkcyjno-biurowy. Wschodnie skrzydło pierwotnie parterowe mieściło portiernię oraz stajnię i garaże.

GŁÓWNY BUDYNEK PRODUKCYJNY (2,4):

Materiał i konstrukcja: Murowany z cegły, fundamenty ceglane, ściany działowe ceglane, stropy nad piwnicą odcinkowe, typu Kleina, ceramiczne, na pozostałych kondygnacjach drewniane. Filary z cegły, kolumny żeliwne. Dach w konstrukcji drewnianej. Budynek z zewnątrz i wewnątrz tynkowany.

Rzut: Posadowiony na planie podkowy z dłuższym skrzydłem zachodnim i krótszym wschodnim, zwartym od południa z budynkiem socjalnym (dawna portiernia, stajnia i garaże).

Bryła: Budynek podpiwniczony, trzykondygnacyjny, złożony z trzech skrzydeł: ułożonych w kształt podkowy, przekrytych płaskim i pulpitowym dachem.

Elewacje: Wtórnie tynkowane, na skromny detal architektoniczny składają się gzymsy, opaski i nadproża.

Wnętrza: Wielokrotnie przebudowywane, mieszczą hale produkcyjne, magazyny, biura i pomieszczenia socjalne.

Wyposażenie: W skrzydle zachodnim częściowo zachowana drewniana stolarka okienna i żeliwne kolumny podtrzymujące stropy. Urządzenia o wartości zabytkowej nie zachowane.

Instalacje: Elektryczna, wodno-kanalizacyjna, c.o., telefoniczna, odgromowa.

BUDYNEK PRODUKCYJNO-BIUROWY (1):

Materiał i konstrukcja: Murowany z cegły, stropy nad piwnicą ceramiczne, nad pozostałymi kondygnacjami drewniane. Konstrukcja dachu drewniana, pokrycie dachówką ceramiczną. Elewacje i ściany zewnętrzne tynkowane, malowane posadzki cementowe, kolumny żeliwne.

Rzut: Posadowiony na planie prostokąta o osi dłuższej płn.-płd.

Bryła: Budynek podpiwniczony, dwukondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, kryty trzyspadowym dachem. Na wysokości drugiej kondygnacji połączony krytymi, drewnianymi pomostami z zachodnim skrzydłem budynku produkcyjnego i z budynkiem socjalnym.

Elewacje: Tynkowane, pozbawione detalu architektonicznego, elewacja frontowa zakończona trójkątnym szczytem z eliptycznym oknem na osi, flankowana masywnymi sterczynami.

Wnętrza: Na pierwszej kondygnacji znajdowały się pomieszczenia produkcyjne, drugą zajmowały biura. Układ wnętrza wielokrotnie przebudowywany, obecnie w trakcie remontu.

Wyposażenie: Na pierwszej kondygnacji zachowały się żeliwne kolumny z początku XX w. oraz drewniane schody z balustradą i poręczami z lat 20-tych XX w. W narożniku płn.-wsch. żeliwny odbój.

Instalacje: Wodno-kanalizacyjna, c.o., elektryczna, odgromowa, częściowo zdemontowane, nieużytkowane.

Na teren fabryki prowadzą dwie bramy od ul. Kłopotowskiego flankowane filarami zakończonymi sterczynami. Zachowały się kute stalowe dekoracyjne kraty zwieńczenia.

14. Kubatura Budynek produkcyjny - 9117 m ³ Bud. produkcyjno-biurowy - ok. 3000 m ³	15. Powierzchnia użytkowa Budynek produkcyjny - 636 m ² Bud. produkcyjno-biurowy - 425 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne Budynek produkcyjny Budynek produkcyjno-biurowy	17. Użytkowanie obecne Budynek magazynowo-biurowy Budynek nieużytkowany
18. Prace budowlane i konserwatorskie <p>Główny budynek produkcyjny po wojnie obniżono o 1 kondygnację i położono nowy dach. Wnętrze kilkakrotnie zmieniano dyspozycję dostosowywane do zmiany użytkowania. W latach 60-tych elewacje otynkowano. Od 1992 r. sukcesywnie modernizowane jest skrzydło północne. Budynek wewnątrz wielokrotnie przebudowywany. W latach 50-tych w piwnicach urządzono sanitariaty i lokalną kotłownię. W ramach generalnego remontu w latach 1976-78 wymieniono stropy i stolarkę okienną. W latach 1968-69 na wszystkich budynkach położono tynki. W 1989 r. zlikwidowano lokalną kotłownię i zakład podłączono do miejskiej sieci ciepłej. W połowie lat 90-tych stare blaszane pokrycie wymieniono na blachę imitującą dachówkę.</p>		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <p>Ogólny stan techniczny obiektów zespołu ocenić można jako dostatecznie dobry. Fundamenty i mury nośne budynków zdrowe, konstrukcje dachowe i pokrycie w dobrym stanie technicznym. Oryginalne ceglane elewacje zostały pokryte tynkiem. Skrzydło północne głównego budynku produkcyjnego po wojnie obniżono o 1 kondygnację zaś parterowy budynek mieszczący portiernie i garaże (3) podwyższono o 1 kondygnację. W głównym budynku produkcyjnym zachowała się częściowo drewniana stolarka okienna i część żeliwnych kolumn. W remontowanym obecnie budynku produkcyjno-biurowym zachowały się drewniane schody z balustradą i poręczami z lat 20-tych XX w. W części okien stolarka okienna zdemonstrowana.</p> 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Stosunkowo mało przebudowany zespół dawnej fabryki maszyn młyńskich zachował czytelny układ przestrzenny i bryły budynków wkomponowane w zwartą zabudowę ulicy. Charakter założenia podkreślają oryginalnie zachowane dwie bramy wjazdowe z początku XX w.</p> <p>Utrzymać bryły budynków, rozważyć przywrócenie oryginalnej ceglanej faktury elewacji i nadbudowy kondygnacji skrzydła północnego głównego budynku produkcyjnego. Zachować i wyeksponować istniejące żeliwne kolumny. Zachować i zabezpieczyć przed korozją metalowe elementy bram wjazdowych.</p> <p>Programy prac remontowych i modernizacyjnych konsultować z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Inwentaryzacja budowlana. Stołeczne Biuro Dokumentacji Przemysłu Terenowego. Warszawa 1971.
- List M. Hartwiga, Życie Warszawy 15.04.1978.

22. Bibliografia

- A. Sroka, Przemysł fabryczny w Królestwie Polskim, Warszawa 1909, poz. 329.
- J. Baczyński, M. Dunin-Wąsowicz, Zakłady przemysłowe Warszawy, Warszawa 1982.
- Encyklopedia Warszawy, Warszawa 1975.
- J. Kasprzycki, Nowocześniej w starych murach, Życie Warszawy nr 172, 1977 s. 12.
- E. Pustola-Kozłowska, Adresy Warszawy rok 1909, Warszawa 1909.
- Katalog Budownictwa Przemysłowego Warszawy, P.P. Pracownie Konserwacji Zabytków, Warszawa 1983.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Fotografie archiwalne w Urzędzie Konserwatorskim m. st. Warszawy.

24. Uwagi różne

patrz też: budynek produkcyjno-biurowy, karta ewidencyjna wykonana w 1999 r. w BSiDZT S. Januszewski przez S. Jabłońskiego

25. Opracował: Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski

tekst Stanisław Jabłoński, 30 marca 1999 roku.

plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska, 15 marca 1999 roku.

zdjęcia fotogr. Stanisław Jabłoński, 10 marca 1999 roku

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna

Nr 2 - dokumentacja fotograficzna i rysunkowa

1. Miejscowość

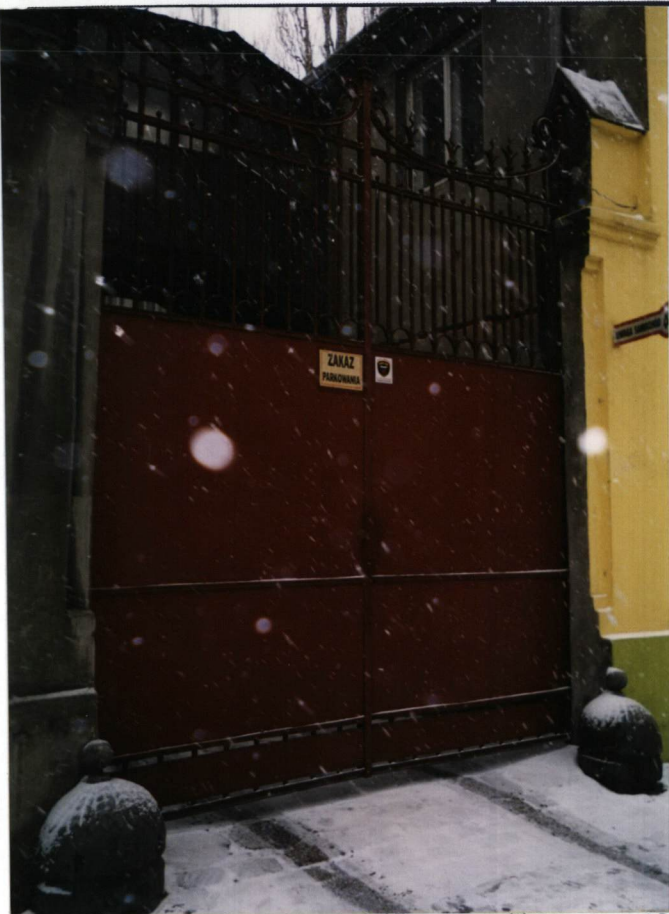
WARSZAWA

2. Obiekt **ZESPÓŁ**

**FABRYKA MASZYN
MŁYŃSKICH**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna. Verte!

1. Brama wschodnia od ul. Kłopotowskiego, neg. 1000/609/2

2. Widok ogólny od wsch., neg. 1000/613/1

3. Dawna stajnia i portiernia od płn., neg. 1000/611/5

Wkładkę założył: Stanisław Jabłoński, 30 marca 1999 roku

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

4. Fragment dziedzica pld., neg. 1000/611/3
5. Budynek produkcyjny, elewacja pln., neg. 1000/609/6
6. Budynek administracyjny, elewacja pln., neg. 1000/609/5

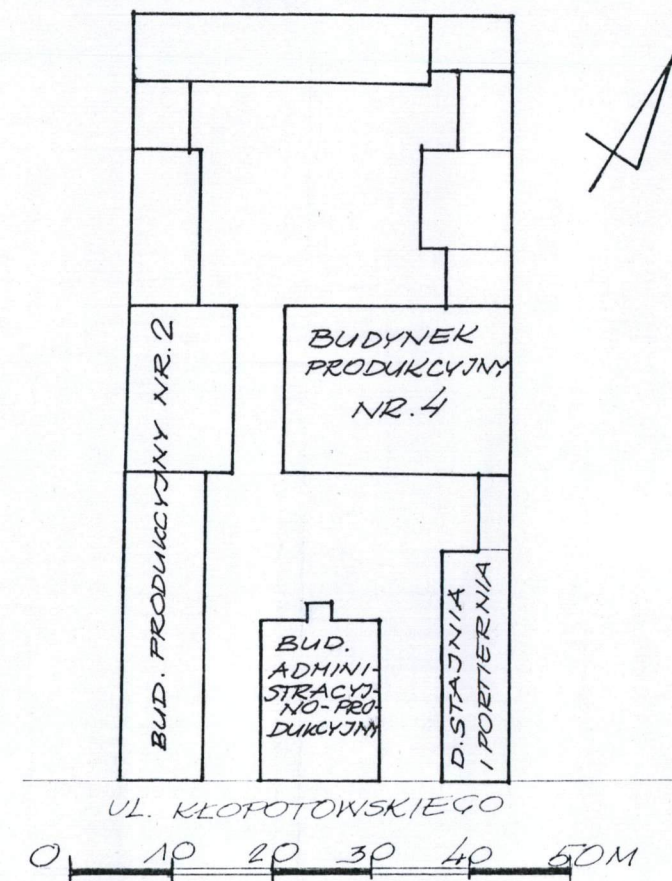
1. Miejscowość

WARSZAWA

2. Obiekt **ZESPÓŁ
FABRYKA MASZYN
MŁYŃSKICH**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna i sytuacja.

1. Budynek administracji, żeliwna kolumna na 1 kondygnacji, neg. 1000/609/4

2. Budynek produkcyjny, fragment wnętrza, neg. 1000/611/4

Wkładkę założył: Stanisław Jabłoński, 30 marca 1999 roku.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski